

Ks. Zbigniew Niemirski, *Listy Pawłowe oraz List do Hebrajczyków* (wprowadzenie), (Biblioteka Radomskiego Instytutu Teologicznego 1), Radomskie wydawnictwo Diecezjalne „Ave”, radom 1996, stron 206.

Czytelnicy poszukujący na polskim rynku wydawniczym opracowań wprowadzających w *Corpus Paulinum* nie napotykać na wielkie bogactwo propozycji. Coraz więcej pojawia się monografie omawiających szczegółowe aspekty myśli św. Pawła. Istnieją syntezy całej Teologii św. Pawła. Istnieją wprowadzenia w cały Nowy testament. Wydane niedawno doskonałe wprowadzenie do listów Pawłowych pióra ks., T. Jelonka (*Św. Paweł i jego listy*, Kraków 1992) nie zapełnia tej luki ze względu na swą syntetyczność. W tej sytuacji należy powitać z dużym uznaniem i życzliwością inicjatywę młodego biblisty, ks. Zbigniewa Niemirskiego, który dostrzegł tę lukę i pragnął ją wypełnić przez książkę wprowadzającą w listy św. Pawła i w *List do Hebrajczyków*.

Autor książki, po uzyskaniu licencjat biblijnego w Rzymie wykłada Pismo Święte w Radomiu. Książka jego jest - co zaznacza autor we wprowadzeniu, na s. 5 - rezultatem wykładów prowadzonych w Wyższym Seminarium Duchownym i w Radomskim Instytucie Teologicznym. Książka niniejsza otwiera serię „Biblioteki Radomskiego instytutu Teologicznego”, co wskazuje na krąg adresatów, którymi mają być słuchacze teologicznych uczelni.

Książka składa się z dwóch części. W pierwszej autor prezentuje postać św. Pawła (s. 7-63). W drugiej części podaje wprowadzenia do kolejnych listów wchodzących w skład *Corpus Paulinum* (s. 64-201). Listy św. Pawła są omawiane w kolejności chronologicznej. W końcowej części książki, łamiąc chronologię, umieszcza autor wprowadzenie do Listu do Hebrajczyków. Na końcu książki podany jest wykaz rycin i map (s. 202) oraz spis treści (s. 203). Każdy paragraf otwiera obszerny wykaz literatury przedmiotu.

W pierwszej części książki autor zajmuje się określeniem podłoża myśli św. Pawła, podkreślając dziedzictwo „palestyńskie i hellenistyczne” (s. 14-26). Opisuje koleje jego życia i pracy apostołskiej (s. 27-46), włącznie z nakreśleniem „portretu fizycznego i duchowego św. Pawła” (s. 47-48). Uwypukla następnie w osobnych paragrafach charakterystyczne rysy „portretu” św. Pawła: głosiciela Słowa (s. 48-50), nauczyciela wspólnot chrześcijańskich (s. 50-51), teologa (s. 53-56). W pierwszej części umieszcza też autor bardzo syntetyczne dane na temat postaci Pawła w Dziejach Apostołów (s. 52-53), paragraf poświęcony powstaniu *Corpus Paulinum* (s. 56-57) oraz kwestie uzupełniające, do których autor zalicza omówienie elementów esseńskich myśli Pawła (s. 57-59) i syntezę Pawłowej etyki (s. 59-63).

W drugiej części książki znajdują się wprowadzenia do poszczególnych listów, w następującej kolejności: 1-2 Tes, Gal, Flp, Flm, 1-2 Kor, Rz, Kol, Ef, 1-2 Tm, Tt, Hbr. Omówienie każdego z listów zawiera podobne części: po podaniu literatury przedmiotu autor nakreśla obraz adresatów listu i ich środowiska życiowego, porusza ewentualne kwestie krytyczne (dotyczące np. kolejności listów, czy ich integralności), podaje następnie strukturę i treść listu i przybliża teologię listu przez omówienie charakterystycznych dla danego listu idei teologicznych.

Godny uznania jest zamysł autora, który nie ogranicza się tylko do podania wiadomości z zakresu introdukcji szczegółowej do poszczególnych pism, ale podaje też syntezę teologii omawianych pism biblijnych. Idzie więc dalej, niż np. autor klasycznej *Prolegomeny do Nowego Testamentu*, ks. E. Dąbrowski (Warszawa 1952), który

podaje wiadomości wprowadzające. Ks. Niemirski nie poprzestaje na omówieniu zagadnień krytycznych (więcej na ten temat zebrał K. Romaniuk, *Zagadnienia wybrane z introdukcji szczegółowej do listów św. Pawła*, Poznań 1980). Zamysł ks. Niemirskiego jest szerszy i obejmuje też streszczenie problematyki teologicznej, przeważnie omówionej w postaci hasel teologicznych charakterystycznych dla danego listu. Ks. Niemirski mierzy się z nietatwą i ogromną materią, domagającą się wielkiej dojrzałości naukowej. Autor jest świadom ogromu swego zamierzenia, o czym świadczy podana przez niego w książce duża, jak na rozmiary książki, literatura przedmiotu, zarówno polskojęzyczna, jak i obcojęzyczna. Godna podkreślenia jest też dbałość autora o to, aby strona edytorska książki była atrakcyjna dla czytelnika, W tym celu wprowadza do tekstu dość liczne ryciny.

Niestety, strona wydawnicza - niezależna od autora - jest słabą stroną omawianej książki. Okładka nie przyciągnie z pewnością uwagi czytelnika. Nie udało się uniknąć erraty o następującej treści: Błąd sprzętowy spowodował w ostatecznym wydruku wyrugowanie liter ä, ü, é...

Książka nie jest wolna od mankamentów merytorycznych. W literaturze podawanej na początku każdego paragrafu traktującego o poszczególnych listach, bardzo dużej rozmiarami, literatura polska nie jest kompletna. A właśnie ona byłaby istotna dla adresatów książki, którymi są polscy studenci teologii. Ponadto zauważa się dysproporcję między bogatą literaturą, a jakością informacji podanych w tekście. Bibliografia i tekst opracowań nie mają jakby niekiedy związku. I tak na str. 86 podaje ks. Niemirski strukturę literacką Listu do Galatów, jak czytamy w tekście - za A. Vanhoye, a w bibliografii do tego listu nie ma żadnej pozycji bibliograficznej pióra tegoż autora. Bibliografia powinna informować czytelnika, gdzie A. Vanhoye podał wskazaną przez ks. Niemirskiego strukturę Listu do Galatów. Jakość informacji zawartych w tekście można niekiedy poddać w wątpliwość, jak np. nie można się zgodzić ze zdaniem zapisanym na str. 85: Krytycy podkreślają niezbity (podkr. moje) fakt, że Ga 2,1-10 opisuje sam Sobór). W literaturze dyskutuje się bowiem, czy Ga 2,1-10 jest echem wydarzenia opisanego w dz 15,1-30 (tzn. Tzw. Soboru jerozolimskiego) czy w Dz 11,30. Na str. 134-135 występuje niespójność między podaną za W. Harringtonem strukturą literacką Listu do Rzymian, a streszczoną treścią listu (niekonsekwencja ta występuje zresztą i u Harringtona!). Z przytoczonej struktury Rz wynika, że Rz 1,16-17 stanowi temat dla sekcji obejmującej Rz 1,18-4,25 (Rz 5-11 sygnalizować miałyby zaś tematykę Rz 5,12-11,36). Z tekstu zawartego na s. 135 czytelnik może zaś wnioskować, że Rz 1,16-17 zapowiada zasadniczą tematykę Listu. Które stwierdzenie jest właściwsze? Pierwsze czy drugie? Wypadało mocniej podkreślić fakt, - uważany za „pewnik” przynajmniej od czasów św. Tomasza z Akwinu - że Rz 1,16-17 nakreśla temat Rz 1-11. Z powyższych drobnych niedoskonałości uważny czytelnik może nabrać przekonania, że poszczególne punkty, na które podzielone jest omawianie poszczególnych listów, stanowią całości niespójne. Aby to wrażenie wyeliminować, autor powinien w drugim wydaniu książki zadbać o większą spójność między podaną literaturą, wskazaną strukturą konkretnego listu, a jego treścią. Nie należałoby też niewolniczo trzymać się struktury tekstu i terminologii podanej przez cytowanych biblistów. Np. określenie „walki partyjne”, występujące w tłumaczeniu książki W. Harringtona, odniesione do sytuacji w Koryncie, brzmi w dzisiejszym języku polskim jednoznacznie jako termin z dziedziny polityki, a nie z zakresu eklezjologii. Trzeba by użyć innego terminu, np. podziały.

Wymienione wyżej mankamenty edytorskie i merytoryczne nie podważają ogólnej pozytywnej oceny omawianej książki. Jest ona godna polecenia studentom teologii poszukującym podręcznikowe opracowania listów Pawłowych i Listu do Hebrajczyków. Książka jest cennym źródłem wiedzy dla studentów teologii, a także może być inspiracją dla wykładowców *Corpus Paulinum* w seminariach duchownych i uczelniach dla świeckich.

Ks. Grzegorz Rafiński

Ks. Grzegorz Rafiński - dr teol. i lic. nauk biblijnych, adiunkt przy Katedrze Bibliistyki Nowego Testamentu w ATK.